

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОБУЧЕНИЕТО ПО СИГУРНОСТ В ГРАЖДАНСКИ ВИШШИ УЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ

гл. ас. д-р Константин Пудин

Университет за национално и световно стопанство

Резюме: През последните години обучението по сигурност става все по-търсено. Може би защото хората все по-ясно съзнават, че няма постоянна сигурност, а има постоянна несигурност, която трябва да бъде намалявана. Настоящият доклад е посветен на състоянието и перспективите за развитие на обучението по сигурност в граждански висши учебни заведения в страната. Представени са четири водещи университета – УНСС, УниБИТ, НБУ и ВСУ „Черноризец Храбър“. Като основен инструмент за анализ е използван методът SWOT.

Ключови думи: обучение по сигурност, университети, предизвикателства, възможности

Въведение

Никога както през последните години въпросите на националната и международната сигурност не са предизвиквали толкова голям интерес. Може би това се дължи на факта, че заплахите за различните субекти на сигурността, за техните разнородни интереси стават все по-разнообразни по характер, сложност и сила на влияние.

В този контекст логично изглежда развитието на теорията за сигурността, която се стреми да изследва проблемите, да анализира същността им, да установи техните причини и следствията от тях, да формулира алтернативи за решаването им. Обяснимо е и развитието на обучението по сигурност, чиято мисия е да осигури добре подготвени и мотивирани специалисти, които да развият теорията и да прилагат усвоените знания в практиката.

Настоящият доклад, без да претендира за изчерпателност, има за цел да представи състоянието на обучението по сигурност в граждански ВУЗ и да разкрие възможностите за неговото развитие. Като основен метод за представяне на проблема е използван SWOT-анализът. Още тук трябва да бъде отбелязано, че става въпрос за най-широко прилагане на този метод за стратегическо управление и изследване.

Материалът се основава най-вече на личните наблюдения и впечатления на автора, натрупани по времето на неговото следване в УНСС и НБУ, и скромния му преподавателски и изследователски опит в областта на сигурността. Единствено той носи отговорност за допуснати неточности и слабости в доклада.

Граждански висши учебни заведения, в които е застъпено обучението по сигурност.

Четири са гражданските висши учебни заведения в страната, които ще бъдат разгледани в настоящия доклад. Те са сред водещите в обучението по сигурност. Две от тях са държавни и две – частни. Към първата категория спадат Университет за национално и световно стопанство (УНСС) и Университет по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ), а към втората – Нов български университет (НБУ) и Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“.

В тази част на доклада накратко са представени обучаващите звена към тези четири университета. Като основен източник е ползвана информацията за тях, поместена в официалните университетски сайтове. Умишлено се избягва споменаването на конкретни програми и специалности в образователно-квалификационните степени „бакалавър“ и „магистър“, за да не се създаде впечатление, че тази част от изложението има рекламна цел.

Обучението по сигурност в *Нов български университет* се провежда от департамент „Национална и международна сигурност“, който е приемник на създадения с решение на Академичния съвет на НБУ от 23.09.2003 г. Център за изследване на рисковете и сигурността (ЦИРС). Програмите на департамента осигуряват приемственост на обучението в трите степени на образование – бакалавър, магистър и доктор.¹

Департамент „Национална и международна сигурност“ развива активна научна и изследователска дейност и участва в международни и национални проекти. От 2009 г. той организира ежегодна научно-приложна конференция „Стратегии и политики за сигурност“, в която участват изявени професионалисти в сектора за сигурност, преподаватели и докторанти и се издава сборник с изнесените доклади. Сред инициативите на Центъра е провеждането на кръгли маси и дискусии по проблемите на националната и международната сигурност.²

Обучението по специалности от професионално направление „Национална сигурност“ във *Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“* започва през септември 2005 г. с решение на Академичния съвет. Обучението по специалностите на професионалното направление в трите степени на обучение – бакалавър, магистър и доктор се извършва от катедра „Сигурност и безопасност“ на Юридически факултет.³

Водещо звено в обучението по сигурност в *Университета за национално и световно стопанство* е катедра „Национална и регионална сигурност“, създадена с решение на Академичния съвет на УНСС от 27.04.1990 г.⁴ През 2008 г. е създаден Център за стратегически изследвания в отбраната и сигурността (ЦСИОС). Съгласно решението на Академичния съвет Центърът е със статут на основно обслужващо звено на УНСС и катедра „Национална и регионална сигурност“.

Провеждането от катедра „Национална и регионална сигурност“ обучение в трите степени на образование – бакалавър, магистър и доктор, нейната научноизследователска и международна дейност допринасят за развитието на теорията и практиката, както и за подготовката на висококвалифицирани специалисти за последователно осъществяване на принципа за граждански контрол в областта на управлението на ресурсите в сектора на отбраната и сигурността.⁵

През последните години изключително динамично се развива обучението по сигурност в Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни

¹ Информацията е взета от сайта на НБУ, <http://www.nbu.bg/index.php?l=2877>, посетен на 06.06.2013 г.

² Пак там.

³ Информацията е взета от сайта на ВСУ „Черноризец Храбър“, http://vfu.bg/katedra_sigurnost_i_bezопасnost, посетен на 06.06.2013 г.

⁴ Двадесет години катедра „Национална и регионална сигурност“ и специалност „Икономика на отбраната и сигурността“. Алманах. Съставители: Димитър Димитров, Георги Павлов, Георги Пенчев, Константин Пудин, Антоанета Андонова, С. 2010 г., стр. 14-15.

⁵ Информацията е взета от сайта на катедра „Национална и регионална сигурност“, <http://www.e-dnrs.org>, посетен на 06.06.2013 г.

технологии (СВУБИТ), преименувано и преобразувано през септември 2010 г. с решение на Народното събрание в *Университет по библиотекознание и информационни технологии*. Водеща е катедра „Комуникации и сигурност“, която е част от структурата на Факултет по информационни науки, но по проблемите на сигурността обучение провеждат и други катедри – катедра „Информационни технологии“, катедра „Културно-историческо наследство“. Както в останалите три университета, така и в УниБИТ, обучението в областта на сигурността е в бакалавърска, магистърска и докторска степен.⁶

Същност на SWOT-анализа като метод за управление и изследователски инструментариум

Методът SWOT-анализ като един от най-популярните техники за стратегическо управление е обект на голям интерес от страна на изследователи и хора от практиката. Това е инструмент, чието приложение може да бъде открито не само в бизнеса. По този повод Лорънс Файн пише: „Много хора неправилно възприемат приложението на SWOT-анализа само в бизнеса, но той може да бъде ценен за отделната личност, организацията и дори при изграждането на екипи... Силата на SWOT-анализа може да проличи в бизнеса ви, но тя може да промени и живота ви... Трябва да се има предвид, че това не е само инструмент, а мощен инструмент, когато се прилага правилно.“⁷

В различни източници се посочва, че SWOT-анализът може да бъде използван за оценка на:

- позицията на компания на пазара, нейния потенциал и др.;
- метод на продажбите;
- продукт или марка;
- бизнес идея;
- стратегическа възможност, в т.ч. влизане на нов пазар или създаване на нов продукт;
- потенциално партньорство;
- аутсорсинг на услуга, дейност или ресурс;
- проектно планиране и проектно управление;
- инвестиционна възможност;
- лично кариерно развитие – насока, избор, промяна и др.
- промяна в личния живот;
- други.⁸

Като техника за стратегическо управление SWOT, както посочва Стефан Христов, позволява:

- да се идентифицира поредица от алтернативни стратегии, съобразени с бъдещата ситуация;
- да се оцени реалистичността на набелязаните стратегически цели и на приеманите стратегически действия;

⁶ Информацията е взета от сайта на УниБИТ, <http://www.unibit.bg/about-unibit/overview/specialties>, посетен на 06.06.2013 г.

⁷ Fine, Lawrence G. The SWOT Analysis. Using your Strengths to overcome Weaknesses, Using Opportunities to overcome Threats, 2009, p. 4.

⁸ SWOT analysis, <http://www.businessballs.com/swotanalysisfreetemplate.htm>, не е посочен автор, посетен на 03.06.2013 г.

- да се получи полезна информация за съществуващите промени както във външната, така и във вътрешната среда, които могат да повлияят на дейността на организацията.⁹

В своята същност SWOT предполага сравняване, от една страна, на предимствата (*strengths*) и недостатъците (*weaknesses*) на организацията, а от друга страна, – на възможностите (*opportunities*) и опасностите (*threats*) в обкръжаващата среда. Предимствата са израз на нейната сила и представляват атрибути или компетенции, които създават превъзходство над основните конкуренти. Недостатъците са различни нейни слабости, които я правят по-уязвима и по-неефективна в сравнение с другите компании. Възможностите характеризират шансовете, които могат да донесат неочаквани ползи. Опасностите произтичат от неблагоприятни обстоятелства, които могат да предизвикат сериозни проблеми на компанията.¹⁰

Предимствата и недостатъците, имащи отношение към вътрешната среда, могат да бъдат свързани с качеството на продуктите и/или други техни характеристики, цена, рентабилност, разходи, марка, хора, способности, услуги, репутация, процеси, инфраструктура и др. Възможностите и опасностите, произтичащи от външната среда, имат отношение към състоянието на пазара, модните тенденции, сезонност, конкуренцията, потребителите, икономически, правни, политически, културни и други фактори, фактори, свързани с околната среда и др. (таблица 1).

Външните и вътрешните условия се съпоставят в т. нар. „SWOT-матрица“ (таблица 2). Тя позволява на всяка организация да се подготви по-добре за бъдещето, като избере най-подходящата стратегия.

Силни и слаби страни, възможности и заплахи за обучението по сигурност в граждански висши учебни заведения

В тази част, като се следва логиката на SWOT-анализа, са представени силните и слабите страни на обучението по сигурност, а също и възможностите и заплахите пред него (таблица 3). Предварително трябва да бъде уточнено, че за целите на анализа в този доклад, който би могъл да прерасне в по-мощно изследване, четирите учебни заведения – НБУ, УНСС, ВСУ и УниБИТ, въпреки многото специфични особености и факта, че в известна степен между тях съществува конкуренция, са разгледани общо. Те са „граждански ВУЗ“, провеждащи обучение по сигурност.

Силни страни

Основното предимство на гражданските ВУЗ, ангажирани с обучението по сигурност, е свързано с *кадровия потенциал*. Всяко едно от посочените звена в структурата им разполага с добре подготвен и опитен преподавателски състав от хабилитирани и нехабилитирани лица. С основание може да се твърди, че в тях са заети едни от най-утвърдените и уважавани в страната изследователи на проблемите на сигурността и отбраната.

Начините за формирането на екипите в съответните структури е различна. Една част от преподавателите работят там от самото им създаване, като някои са и техни основатели. Друга част е привлечена от други висши учебни заведения,

⁹ Христов, Ст. Стратегически мениджмънт, УИ „Стопанство“, С. 2000 г., стр. 128.

¹⁰ Пак там, стр. 127.

в т.ч. неграждански/специализирани и научни организации. Не е малък броят на преподавателите, чието развитие е следствие от далновидната политика на тези звена да създават свои кадри. Привличането като хонорувани преподаватели на хора от практиката допълнително обогатява учебния процес.

Таблица 1. Матрица за SWOT-анализ

СИЛНИ СТРАНИ (Strengths)	СЛАБИ СТРАНИ (Weaknesses)
Конкурентни предимства; Уникални точки на продажба; Ресурси, активи, хора; Опит, знания, информация; Финансови резерви, вероятност за възвръщаемост; Цена, стойност, качество; Акредитация, сертификати и квалификация; Процеси, системи, информационни технологии, комуникации; Култура, ценности, нагласи, поведение; Други.	Липса на конкурентни предимства; Недостиг на хора, активи и ресурси; Липса на достатъчно информация и опит; Финансови проблеми; Проблеми с репутацията; Незадоволително качество; Проблеми, свързани с акредитация и сертификация; Слабости в процесите, системите, информационните технологии и комуникациите; Недостатъци, произтичащи от ценностите, нагласите и управлението на организацията; Други.
ВЪЗМОЖНОСТИ (Opportunities)	ЗАПЛАХИ (Threats)
Пазарни тенденции; Слабости на конкурентите; Промени в начина на живот; Технологично развитие и иновации; Глобални влияния; Нови пазари и пазарни ниши; Партньорства; Поведение на други икономически и неикономически субекти; Влияние на климата; Други.	Заплахи, свързани с политическата система, нейното функциониране и политиката като цяло; Заплахи, имащи отношение към правната рамка; Намерение на конкурентите; Неблагоприятни обстоятелства, свързани с партньори и договори от жизненоважно значение; Заплахи от природен характер; Изисквания на пазара; Нови технологии, услуги и идеи; Загуба на водещ персонал;

Източник: SWOT analysis, European Commission. Enterprise and Industry, <http://www.business-plantoool.org/Dokumenti/SWOT%20analysis.pdf>, няма посочен автор.

Таблица 2 SWOT-МАТРИЦА

СРЕДА		Вътрешна среда	
		Силни страни	Слаби страни
Външна среда	Възможности	Подходяща е стратегия, която съчетава предимствата на организацията с възможностите на средата.	Подходяща е стратегия, която да минимизира недостатъците и в максимална степен да се възползва от възможностите на средата.
	Заплахи	Стратегията трябва да бъде насочена към неутрализиране на заплахите и максимално използване на предимствата.	Стратегия, която неутрализира заплахите и минимизира слабостите.

Източник: Христов, Ст., Стратегически мениджмънт, УИ „Стопанство“, стр. 128.

Таблица 3. Силни и слаби страни, възможности и заплахи пред гражданските ВУЗ, предлагащи обучение в областта на сигурността и отбраната

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• Подготвен, опитен и мотивиран преподавателски състав; • Добро управление; • Репутация; • Акредитация; • Добра материална база; • Осигуреност със специализирана литература, в т.ч. учебници и учебни пособия. • Наличие на богат библиотечен фонд; • Местоположение; • Други.	• Проблеми с кадровото осигуряване; • Лошо управление; • Финансови проблеми; • Отрицателен имидж; • Проблеми с материалната база; • Липса на специализирана литература; • Други.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
• Глобализация; • Обмен на преподаватели, докторанти и студенти („ЕРАЗЪМ“); • Привличане на чуждестранни студенти; • Изграждане на партньорства; • Развитие на ИКТ; • Други.	• Глобализация; • Конкуренция в страната и извън нея; • Политически условия; • Икономически условия; • Демографска ситуация; • Други.

Източник: авторът.

Доброто управление на университетско равнище и на ниво обучаващо звено – катедра или департамент, също е от съществено значение за техния успех. На сегашния етап това е една от силните страни на тези структури, които се оглавяват от опитни и прагматични ръководители, които са и водещи специалисти в своята област. Това им позволява да поставят ясни и достижими цели, свързани с обучението по сигурност и изследователската дейност в това направление, а също да провеждат съответните политики за тяхното постигане. Допълнителна подкрепа те получават от университетските ръководства, възприемащо обучението по сигурност и изследванията, свързани с него, като много перспективни и важни.

Репутацията е следващото ключово предимство, което представените граждански висши учебни заведения притежават. Разбира се, тя е специфична за всяко едно от тях, но при всички случаи е положителна и допринася за развитие на дейността им. Държавните университети наблягат на изграждания с десетилетия авторитет и традициите в преподаването и изследователската работа. Частните висши учебни заведения предлагат повече гъвкавост и иновативност. Едно от нещата, което доизгражда представата за съответния университет и конкретно звеното, провеждащо обучение по сигурност, са имената на преподавателите в него – дали са познати и авторитетни учени, или не.

Силна страна на учебните заведения и техните структури е наличието на *партньорски отношения* с други университети, а също правителствени и неправителствени организации в страната и чужбина.

Друго съществено предимство на гражданските университети е, че те предлагат обучение по сигурност в трите степени на образование – „бакалавър“, „магистър“ и „доктор“. Съответните специалности са *акредитирани* с високи оценки от Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА)

Все по-голямо значение за повишаване качеството на обучение придобива наличието на *добра материална база*. С основание може да се твърди, че с такава разполагат разглежданите университети и в частност конкретните звена, ангажирани с обучението по сигурност.

Осигуреността на учебния процес със специализирана литература по въпросите на сигурността, в т.ч. учебници и учебни пособия, е друго предимство. Тя е свързана с изследователската работата на преподавателския състав към конкретните звена. Студентите могат да ползват и други източници на информация, свързани с изучаваните дисциплини. За тяхната по-голяма информираност и подготовка допринасят богатите *библиотечни фондове*, с които четирите университета разполагат.

Не на последно място като преимущество трябва да бъде посочено и *местоположението* на учебните заведения. Те са разположени в големи административни и икономически центрове – три от тях са в столицата София, а един – в морската столица Варна. Това е добра предпоставка за развитие, предопределяща по-големия образователен пазар, който всеки един от тях се стреми да разширява чрез разкриването на филиали в други градове на страната.

Слаби страни.

Преди да бъдат анализирани слабостите, които се наблюдават във висшите учебни заведения, представени в доклада, трябва да бъде отбелязано, че е трудно те да бъдат обобщени. Това на първо място се дължи на обстоятелството, че е почти невъзможно да се оцени реално нещо, когато се изследва отвън или най-малкото е необходимо по-продължително време. На второ място недостатъците на един университет могат да бъдат силни страни на друг или други. В интерес на всяко висше учебно заведение е да запази за себе си т. нар. „*own known vulnerabilities*“ – „уязвимости, известни само на организацията“, за да не бъдат използвани от конкурентите и да се стреми да ги преодолее.

Имайки предвид горните обстоятелства, недостатъците, които ще бъдат изброени, се основават на предположения на автора и в по-малка степен на факти от живота на всяко едно висше училище и конкретно на неговите структури, ангажирани с обучението по сигурност.

Както при представянето на предимствата, така и тук на първо място трябва да бъде обърнато внимание на *кадровия компонент*. Хората са най-важният ресурс, с който разполагат обучаващите звена, и за това по отношение на неговото поддържане и развитие трябва да бъде отделяно специално внимание и *време*.

Слабост, която може да се наблюдава по отношение на персонала, е прекалено бързото академично израстване, което да не е съпроводено със съответните академични постижения. Възможно е да се наблюдава и обратната тенденция – бавно израстване на академичния състав. И в двата случая причините могат да бъдат от най-различен характер, в т.ч. свързани с работата на конкретния изследовател, с междуличностни взаимоотношения, интереси на обучаващото звено, създали се обстоятелства, изискващи ускоряване, забавяне или спиране на процедури и др. Този недостатък може да доведе до дисбаланс в съотношението между хабилитирани и нехабилитирани преподаватели. Всичко това, при равни други условия, би повлияло отрицателно върху работата на звеното и би понижало качеството на обучението.

В този контекст трябва да бъде отбелязано, че създаването на едни специалист, който да се занимава с изследователска и преподавателска работа, изисква време.

Много често *липсата на време* се явява трудно разрешим проблем, който изисква вземането на бързи и понякога не най-правилни решения.

Лошото управление е заплаха за дейността на предстваните структури. То може да се проявява по различен начин – в поставянето на неясни и нереалистични цели, във вземането на неправилни решения за тяхната реализация или отлагането им за по-късен период, в лошо управление на човешкия капитал. Персонализиран, този недостатък означава недалновиден и стратегически неориентиран тип ръководител, колкото и добър специалист и човек да е той.

Стилът на управление също има съществено значение. Заплаха би бил авторитарният тип ръководител, който взема сам решенията, които касаят работата на звеното и на заетите в него. Това ще създаде недоверие и съпротива в подчинените му – колеги, които той трябва да води, а не да властва над тях.

Лошото управление на по-високо университетско ниво може да се отрази на позициите на висшето училище. То може да влоши неговото финансово състояние, което повишава риска за съществуването му в една силно конкурентна среда. Това в особено голяма степен важи за частните университети. Финансовите проблеми, каквито могат да изпитват и държавните висши учебни заведения, означават проблеми с материалната база, с осигуряването на преподаватели и много други, които биха се отразили негативно върху имиджа на обучаващата организация и качеството на преподаване в нея.

Имиджът на отделното образователно звено, занимаващо се с обучение по сигурност, може да бъде повлиян в много голяма степен от образа на университета. Това не изключва то да има и свой собствен облик, който да се отличава от общата представа за учебното заведение, в което се намира.

В публичното пространство много често могат да се срещнат клишетата, които представят съответния университет в негативна светлина. Един се свързва с наличието на корупционни практики и прекалената бюрокрация, друг – с лесното придобиване на съответната образователна степен срещу сериозни по размер семестриални такси, трети – със съмнителната система за израстване на академичния състав, и т.н.

Въпреки осигуреността на учебния процес с *необходимата литература и информационни източници* налице са някои слабости. Така например остава въпросът за постоянната актуализация на написаните учебници и учебни пособия, а не само тяхното преиздаване. Всички университетски библиотеки трябва да поддържат редовен абонамент на реномирани специализирани списания в областта на сигурността. Грижа на преподавателите е да следят публикуването на изследвания на водещи световни автори и да заявяват тяхното закупуване от съответните библиотеки, което ще подпомогне обучението и изследователската дейност.

Възможности

Глобализацията и пазарната икономика предоставят големи възможности за развитието на обучението по сигурност в гражданските висши учебни заведения в страната. Всичко се свежда до това, в каква степен те ще съумеят да се възползват от тях.

Характерно за съвременното общество е свободното движение на хора, стоки, капитали и идеи. Изключително полезно както за развитието на обучението по си-

гурност, така и за професионалното израстване на всеки преподавател – изследовател, е участието в програми за обмен. Те позволяват привличането на лектори от чуждестранни университети и преподаването на наши изследователи в чужбина. Много голям принос за обучението на студентите и обмена на преподаватели има програмата „ЕРАЗЪМ“.

От огромно значение за успеха на университетите и техните звена, занимаващи се с въпросите на сигурността, е *изграждането и поддържането на партньорства* с чуждестранни образователни и изследователски организации. Те са възможност за рекламиране на българското образование и наука извън страната. Не трябва да се подценяват и съвместните проекти с български организации – университети, изследователски центрове, бизнес организации и държавни институции.

Все по-често започва да се наблюдава провеждането на обучение по различни *специалности и програми на английски език и руски език*. Целта е университетите да излязат извън рамките на националния пазар и да привличат повече чуждестранни студенти.

Развитието на комуникационните и информационните технологии позволява непрекъснато усъвършенстване на учебния процес. То предполага бърз и своевременно достъп на информация, улесняващ изследователската работа, преподаването и усвояването на знания по различните дисциплини. С него е свързано дистанционното обучение, което започва да намира все по-широко приложение.

На различните етапи от развитието на национално и международно равнище могат да възникнат и *други възможности*, от които обучаващите организации трябва да се възползват в максимална степен.

Заплахи

Глобализацията и пазарната икономика предоставят големи възможности, но могат да бъдат източник на заплахи за развитието на обучението по сигурност в гражданските университети.

Една от заплахите е свързана с *конкуренцията* вътре в страната и извън нея. През последните години специализирани/неграждански висши учебни заведения разкриват специалности, особено в образователна степен „магистър“, в които се приемат и лица, завършили граждански университети. Все повече млади българи предпочитат да получат образование в университет в Европа или САЩ, като много от тях напускат завинаги България.

Проблем пред обучението по сигурност може да възникне в резултат на *политиката в сферата на образованието*, която управлението на страната провежда. Често пъти тя е съобразена с финансови разчети и изисквания за икономичност, а не със значението на качествено образование за националната сигурност.

Наред с това политическата конюнктура може да се окаже по-малко благоприятна за един или друг университет, към конкретно звено от неговата структура.

Негативните *демографски тенденции* също се явяват сериозна заплаха за дейността на висшите учебни заведения. Тук трябва да се отчита преди всичко намаляването на броя на потенциалните кандидат-студенти, което е резултат от по-ниската раждаемост у нас от 90-те години на XX век до днес.

Освен намаляване на броя на кандидат-студентите, се забелязва и влошаване на редица качествени показатели. Една от причините е недостатъчната подготовка в средните училища на голяма част от бъдещите студенти.

Икономическото състояние в страната предопределя развитието на всички сфери на обществения живот, в т.ч. образованието и науката. То дава своето отражение и върху отделните домакинства и определя стандарта на живот и техните възможности.

Неблагоприятната икономическа ситуация поставя в затруднение гражданските висши учебни заведения, ангажирани с обучението по сигурност. При равни други условия, тя е свързана със спад в търсенето, което засяга предимно частните университети, и с намаляване на държавните субсидии, което се отразява на държавните университети.

Заклучение

Обучението по сигурност става все по-търсено. Може би защото хората все по-ясно си дават сметка колко несигурност съществува в тяхното ежедневие било на работното място, било в семейството. Те добре разбират, че няма постоянна сигурност, а има постоянна несигурност, която трябва да бъде намалявана. От степента, в която ще се справят с тази несигурност, ще зависи просперитета на държавата, успехите в бизнеса или личните им постижения. Това поражда интерес към изучаване на проблемите на сигурността и тяхното разбиране.

Представените в настоящия доклад граждански висши учебни заведения – НБУ, УНСС, ВСУ и УниБИТ, се явяват едни от най-авторитетните образователни институции в страната, предлагащи качествено обучение по сигурност. Заедно и поотделно те притежават редица предимства, които им позволяват да запазят своите водещи позиции и да развиват дейността си в съответното направление.

Всеки университет и структурата в него, пряко ангажирана с обучение по въпросите на сигурността, трябва много добре да оцени своите слаби страни, за да ги преодолее.

Съвременната среда предоставя много възможности за развитие. Разбира се, тя е източник на разнородни по своята същност и произход заплахи.

Една от най-големите възможности пред университетите е излизането на регионалния и световен пазар на образователни услуги. Необходимо е те широко да рекламират своята дейност, специалностите и програмите, които предлагат, и да привличат чуждестранни студенти. Естествено това трябва да бъде съчетано с непрекъснато подобряване на качеството на предлаганото образование, с подготовката на хора, които да са в състояние да отговорят на предизвикателствата, които конкурентната среда поставя.

Търсенето и намирането на партньорски организации, с които да се разработват образователни и изследователски проекти, ще даде мощен тласък на цялостната дейност. Сътрудничеството ще предостави нови възможности и ще обогати силните страни на университетите, техните катедри и департаменти.

Библиография

1. Двадесет години катедра „Национална и регионална сигурност“ и специалност „Икономика на отбраната и сигурността“. Алманах. Съставители: Димитър Димитров, Георги Павлов, Георги Пенчев, Константин Пудин, Антоанета Андонова, С. 2010 г.
2. Официален сайт на ВСУ „Черноризец Храбър“, <http://vfu.bg/>
3. Официален сайт на НБУ, <http://www.nbu.bg/>

4. Официален сайт на УниБИТ, <http://www.unibit.bg/>
5. Официален сайт на УНСС, <http://www.unwe.bg/>
6. Сайт на катедра „Национална и регионална сигурност“, <http://www.e-dnrs.org>
7. Христов, Ст. Стратегически мениджмънт, УИ „Стопанство“, С. 2000 г.
8. Fine, Lawrence G. The SWOT Analysis. Using Your Strengths to Overcome Weaknesses, Using Opportunities to Overcome Threats, 2009.
9. SWOT Analysis, <http://www.businessballs.com/swotanalysisfreetemplate.htm>, не е посочен автор.
10. SWOT Analysis, European Commission. Enterprise and Industry, <http://www.businessplantool.org/Dokumenti/SWOT%20analysis.pdf>, не е посочен автор.